

P

JANA PONCAROVÁ

Román o dvou ženách
z různých časů, které se
setkaly na jednom místě

neviditelné minuty

MOTTO

„I kdyby mi sebrali papír a tužku, budu psát.“

Jana Poncarová

je moje **MOTTO**

NEVIDITELNÉ MINUTY

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

MOTTO

Jana Poncarová
Neviditelné minuty – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

neviditeľné minuty

P

JANA PONCAROVÁ

neviditelné
minuty

Chcete, aby příběh této skvělé knihy pokračoval i potom, co ji dočtete?
Tak ji pusťte dál do světa! Vše potřebné se dozvíte na www.restorio.cz.

Albatros Media podporuje udržitelný rozvoj, který vrací použitým věcem smysl. On-line antikvariát Restorio vaše knihy odkoupí a zaplatí vám ihned – nečekáte, až se prodají. Získané peníze si můžete nechat, nebo si vyberete charitu, kterou jimi podpoříte. V tom případě navýší Restorio částku o 20 %.

Reprodukce portréту na obálce je použita s laskavým svolením
Muzea Boženy Němcové v České Skalici.

© Jana Poncarová, 2026

ISBN tištěné verze 978-80-267-6188-4 (1. zveřejnění, 2026)
ISBN e-knihy 978-80-267-6189-1 (1. zveřejnění, 2026) (ePDF)
ISBN e-knihy 978-80-267-6200-3 (1. zveřejnění, 2026) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-267-6201-0 (1. zveřejnění, 2026) (mobi)

*Jednou jsme všechno a brzy nato nejsme nic,
ale já mám duši muže a nechci nosit železná pouta.*

Charlotte von Stein, spisovatelka

PROLOG

září 2024, Praha

Praha.

Po celé věčnosti.

Jdeme s Bárou do kavárny a pak do divadla.

V minulosti jsme se vídaly každý týden, v současnosti nás od sebe dělí hodiny cesty. Bára má černé šaty šité na míru. Se širokými kalhotami a topem si vedle ní připadám provinčně. Zavede mě do nového podniku, kde si objednáme limonádu a v samoobslužných vitrínách si nabere mini chlebičky.

Zatímco si povídáme, hodiny zrychlí tep.

Přecházíme Václavské náměstí. Tudy jsem spěchávala aspoň jednou měsíčně: do rozhlasu na rozhovor, na schůzku s literární redaktorkou, na focení pro časopis.

Rozhlížím se po svém starém já. Klopýtnu o obrubník a Bára mě zachytí za loket.

Mám ráda divadlo, i když do něj téměř nechodím. Lístky na tohle představení jsem dostala od svého čtenáře. Není to hezké? Někdo má natolik rád moje knihy, že mi pošle lístky! Mám na dlouhou dobu poslední šanci posedět si v hledišti, dívat se na herce a myslet na to, že jednoho dne se tady bude hrát představení inspirované mojí knihou.

Zavřu oči a otevřu je, když zazní gong a opona je nahoře a na jevišti se odehrává jiný děj než ten můj.

Po představení – hrají rodinné drama – jde Bára na vlak. Manžel s Dcerou a její kamarádkou na mě čekají před divadlem, v rukou papírové tašky s levnou módou z Václaváku a kelímky z rychlého občerstvení.

Jedeme domů. Dvě a půl hodiny cesty. Tmu místy proráží světla protijedoucích aut a asfalt se leskne po nedávném dešti.

Potřebuju ve svém životě víc světél.

Éblouie par la nuit à coup de lumière mortelle, zpívá Zaz. Tuhle píseň mi mercedeska hraje od doby, co jsem si pro ni zaletěla do Paříže a odvezla si ji přes kus Francie a celé Německo domů. Pak jsem se rozvedla a rozhodla se, že budu žít sama.

Jsem taky omráčená nocí.

A údery smrtících světél.

Je 22.22 hodin.

1845 / 2023

ZDE NENÍ ŽÁDNÝ,
S KÝM BYCH MOHLA PROMLUVIT.
(B. N.)

Pronajali jsme si byt v bývalých tereziánských kasárnách. Padesát metrů čtverečních za sedmnáct tisíc korun měsíčně. V rohu velkého pokoje s vysokým stropem je kuchyně, naproti gauč a psací stůl. Menší pokoj zaplnila postel a skříně. Všechno v ceně nájmu. Uložím talíře a hrnce, které jsme včera koupili, do kuchyňské linky a čekám, co se stane.

Pod okny hlučí auta. Dívám se přes sklo na protější kopec. Vavříneček se zbarvuje do podzimních odstínů.

Manžel, stejně jako většina chlapů z okresu, odjel na odpolední směnu do německé fabriky. K platu, který je srovnatelný s českým, dostává na každé dítě příspěvek dvě stě padesát eur. Třísměnný provoz. Sedmdesát kilometrů tam, sedmdesát zpátky.

Tenhle týden zůstávám v bytě sama od půl jedné odpoledne do půl dvanácté v noci. To je hodně času na psaní.

Otočím se od okna do prostoru nového domova. Na konferenčním stolku hoří svíčka, kterou jsem pořídila při prvním velkém nákupu společně se solí, těstovinami, mlékem, rýží, máslem. Zaplňuju cizí skříně a lednici našimi věcmi, abychom tady byli doma.

Od Prvního manžela jsem odešla v osmatřiceti. Sbalila jsem si oblečení, knížky, úspory a odjela mercedeskou. Můj současný Manžel udělal to samé. Od své První ženy odešel jen s nejnnutnějším.

Potom, zase svobodní, ale s náloží minulosti, jsme se potkali.

Přestěhovala jsem se za ním sem, na jihozápad Čech, do okresního města, na nějž dýchá Český les.

Jsem a nejsem tu cizí.

Když jsme si řekli, že spolu budeme bydlet, nemluvili jsme o tom kde. Místo bylo jasné: on jezdí do práce do Německa, já můžu psát kdekoli.

Sednu si za pracovní stůl. Přede mnou jsou dlouhé hodiny a vždycky, když mám hodně času, psaní se loudá.

Udělám tečku za větou a jdu ven.

Na náměstí minu dům s pamětní deskou Boženy Němcové. Je vysoko, uprostřed dvou oblouků podloubí, jako by někdo nepočítal s tím, že na trn budou chtít kolemjdoucí pověsit kytky a věnce. Z desky shlíží nehybný kovový reliéf ženy, zkoušený sluncem, deštěm, sněhem, větrem. Prohlížím si ho. Nepromlouvá ke mně. Rty se nepohnou. Je mi vzdálená přes dvě staletí.

Popojdu o pár domů dál. Koupím si v kavárně kafe s sebou a vracím se podloubím zpátky k psacímu stolu. Měla bych dokončit rozepsanou povídku. Dostanu za ni osm tisíc, to je půlka nájmu, a potřebuju doplnit úspory, které padly na hrnce, příbory, peřiny a povlečení.

Zase míjím dům, kde Němcová prožila dva roky. Zastavím se před výlohou. V přízemí je zlatnictví. Manžel mi v něm k letošním narozeninám koupil náušnice z bílého zlata. Mají tvar srdíčka a bojím se, abych je neztratila.

Zastavím se a dívám se na protější stranu náměstí. Před očima se mi mihne obraz, jak pražská spisovatelka předminulého století přijela do Domažlic. Vidím ho matně, přes mlhu, ale existuje a nemůžu se ho zbavit.

Je 17.17 hodin.

Kola drkotají po náměstí. Zanedlouho vystoupí – a budou doma. Vejdou do domu, o němž neví nic, neví, jak uvnitř vypadá, jak voní, jak zní v noci a ve dne. Dnes budou spát mezi jeho zdmi, v pronajatých postelích. Chce se jí a nechce. Po Praze se Boženě zastesklo už cestou, ale pak si připomněla poslední trpké setkání s přítelkyněmi, které – jako ona – začaly psát.

Do kočáru s ní v Praze nastoupila nevraživost dámského spisovatelského klubu a tíživé rozčarování. Přála si, aby společně s ostatními ženami vydaly antologii českých spisovatelek, aby o sobě daly vědět, aby bylo zřejmé, že v českých zemích nejsou jen vlastenci, ale také vlastenky. Vyslechla si výmluvy, z nichž cítila, že vlastenky nevyslyšely volání v básni *Ženám českým* – v její vůbec první publikované básni.

*Ženy české, matky české!
Slib si dejme a v něm stůjme:
pro blaho své drahé vlasti
všecky síly obětujeme!*

*Nejen muž buď hrdý na to,
že dá všechno pro svou vlast;
Vzhůru, ženy, my též chceme
na oltář svou obět klást.*

Musí se smířit s tím, že ženy, o nichž se domnívala, že to s literaturou a vlastenectvím myslí opravdově jako ona, nemají pevnou vůli. Nechtějí se naplno oddat psaní a vyšším ideálům, nechtějí si sedat k rodinnému stolu a lehat si do manželské postele s hlavou ztěžklou úvahami, nechtějí se zříct části svého pohodlí.

O tom všem cestou do pohraničí přemýšlí. Ta cesta je dlouhá a únavná, kočár drncá po prašných okreskách, až se zdá, že putování do nového domova nikdy neskončí. Má mraky času přemítat a snadno by klesla na mysl, ale veze si s sebou i vidinu lepších dní. Josefovi zvýší plat a dostanou prý pěkný byt. Nesmí také zapomínat, že pražští vlastenci – muži – ji do jihozápadního cípu Čech, do neprobádaného a tajemného kraje, vyslali s nadějí, že o tom kousku země bude psát, že tam lidem bude půjčovat české knihy a časopisy, že tam doveze kus vlasteneckého nadšení.

Do kočáru s ní tak vedle nevraživosti žen nastoupila i chvála mužů, kterých si nadmíru váží. Tylovy *Květy* psaly, že odchodu spisovatelky litují, ale těší se, že bude „poslouchati hlasy národa a zvěstovati zlatými ústy, co se v jeho duši děje“.

Jaká duše asi vládne tomuto zapadlému kraji? napadlo ji, když vyjeli z lesa a rozprostřelo se před nimi údolí, z něhož vyrůstaly první domky a nad nimi se tyčila vysoká věž, hádala, že s dobře ukrytým zvonem. Jeho hlas, prozatím neznámý, zanedlouho rozehraje klekání, z něhož pověřivým lidem naskakuje husí kůže. Zaslechla, že venkované jsou tady zlostalí a věří různým báchorkám. Kdosi v Praze, na jednom z posledních dýchánek, to Boženě vyprávěl a bujaře, skoro opovržlivě se tomu smál.

Zadívá se z okénka kočáru. Je konec babího léta a pořád je hezky. Po levé straně v dálce vyrůstají kopce, jsou skoro jako hory, téměř se dotýkají modrého nebe. Na první pohled si je zamiluje.

„Podívejte na tu nádheru.“

„Tamhle,“ nakloní se Josef přes klín své ženy, „ten nejvyšší kopec bude určitě Čerchov. O něm taky můžeš psát.“

„Havlíček mi při loučení řekl, ať mu co nejdřív něco pošlu.“

„Na psaní budeš mít víc času než v Praze,“ slibuje Josef. „Budeme žít klidněji.“

Do kočáru s ní v Praze nastoupil i příslib, že od svých milých nezůstane úplně odtržená. Bude posílat hodně dopisů. A bude jich hodně dostávat, protože i jejím přátelům se přece bude stýskat. Tolik toho v posledních letech prožili! Havlíček se s ní ve své *České včele* mile rozloučil. Napsal, že je „chvalitebně známá spisovatelkyně a šťastná básnice“. Dodal, že si přeje, aby „přítomnost její vlastenecké rodiny přispěla k vyplnění tužeb všech domažlických zastavatelů národnosti, a aby Musa paní Němcové nalezla v nové krajině hojně kořisti“.

Hned zítra, nebo spíš pozítří, až vybalí, začne lovit.

Havlíček, i při své pichlavosti a jízlivosti, umí být velkorysý. Snad Josefovi už odpustil zlo, které na něj nedávno chrstl ve Fasterově kavárně. „Máte doma poklad, Josefe. Opatrujte ji dobře,“ řekl mu Havlíček. Josef se na něj zamračil. „Znám svou ženu nejlíp na světě. Nebudete mě poučovat, co doma mám, nebo nemám, a už vůbec ne, jak se k ní mám chovat.“

Ještě párkrát se kola kočáru otočí a budou ve městě. Božena zaslechne úder ve svém hrudníku, jako když někdo zatáhne za provaz a železné srdce udeří na věnec zvonu. Do Domažlic přijíždí jako spisovatelka – zůstane jí nadále, anebo bude mít tolik starostí, že na psaní jí i přes Josefovy sliby nezbyde čas? Tolikrát se těšila na lepší dny, a nakonec bylo všechno jinak. Ale ona musí psát. Bude psát!

Kočár jemně, skoro nepozorovaně zastaví. Je a není to úleva. Vystoupí na podlouhlé náměstí obehnané domy s podloubím, které střeží soukromí majitelů a chrání chodce proti dešti a větru.

První nádech nového ovzduší. Rozkukává se. Pětadvacetiletá žena, o které v Tausu, jak se městu německy říká, nikdy neslyšeli. Napjatě se rozhlíží. Stojí ve stínu domů v jednoduché černé sukni. Tisknou se k ní čtyři děti. Hynkovi je osm, Karlovi skoro sedm, Doře čtyři a Jaroslavovi tři.

„*Familie Nemec?*“ osloví je muž v klobouku, jehož široká krempa zakrývá velkou část vyhublého obličejce.

„*Ja,*“ odpoví Josef.

„*Hier,*“ ukáže muž do podloubí, aby ho následovali.

Druhý nádech nového ovzduší. Čpí to tady potem a močí. Božena si všimne omítky nahlodané vlhkostí. U vstupních dveří je nafoukané loňské listí, k němuž se brzy přidá letošní, pod oblouky se klenou pavučiny jako chudobný baldachýn.

Muž mluví německy a vede je do domu, ve kterém bude *Familie Nemec* bydlet. Minou schodiště do patra. Ubytuje je v přízemí.

Božena se vyděšeně ohlédne na Josefa.

„*To budeme bydlet tady?*“

Josef mlčí. Vejde do bytu jako první. Následuje ho, protože musí. „Půjdeš za svým mužem a budeš mu oporou,“ řekla matka, když ji před lety vystrčila z domova k oltáři a sama se obřadu neúčastnila, zůstala se svým manželem a mladšími dětmi doma. Neviděla tak zkroušenou tvář nejstarší dcery, jak přeřikává sliby, jimž nevěří.

Od té doby není úniku.

Třetí nádech nového ovzduší. Plíseň zaštípe v nose. Božena má jen dvě ruce a sáhne po dlaních těch nejmenších, pořád nemocné Dorinky a vystrašeného Jarouška. Hebká dětská kůže ji příjemně zahřeje a současně v ní podnítí strach. Děti budou z toho vzduchu kašlat, napadne ji, budou stonat. A ona také. Otevře okno vedoucí na náměstí.

Podloubí vžene do místnosti první výsměch.

„*Kde jsou kamna?*“ zeptá se česky.

Muž, který mezitím sňal z hlavy klobouk a teď ho drží podél těla, nakrčí čelo.

„*Der Zimmerofen,*“ tlumočí Josef.

Mohla by promluvit svým rodným jazykem, okouzlit toho muže, pravděpodobně měšťana, bezchybnou němčinou, ale

neudělá to. Od té doby, co žije s Josefem, mluví, čte a píše česky. Jazyk je to, co je spojuje, když je všechno ostatní rozděluje.

„Hier,“ ukáže muž do kuchyně.

„Ale jedna kamna to tady nevytopí,“ ohradí se Božena.

„Je to jen dočasné,“ chlácholí ji Josef. A ona vidí, že je sám zaskočený, že čekal přívětivější uvítání a ubytování. „Sežene-me něco lepšího.“

Muž ještě ukáže na koš se dřevem. „Další je na dvoře, ale platí se zvlášť,“ upozorní je německy.

„Zatopím,“ rozhodne Božena a přikáže dětem, aby šly do kuchyně a posadily se ke stolu.

„Mám hlad,“ řekne Hynek.

„Chvilíčku.“

„Je mi zima,“ postěžuje si Dorinka.

„Chvilíčku.“

Božena sekerkou rozštípne polínko na slabé třísky. Prohrábne dávno vyhaslé uhlíky v kamnech – neměli ani tolik slušnosti, aby vynesli starý popel – a požádá Josefa o krabičku zápalek. Josef ji hodí na stůl a vyjde na dvůr, aby si vykouřil viržinko. Také by si jedno dala. Až obstará děti, vyšetří si pro sebe několik minut.

„Chce se mi čůrat,“ ozve se Jaroušek.

„Běž na dvůr za tatínkem a zeptej se ho, kam tady budeme chodit.“

„Nelíbí se mi tu,“ povzdechne si Karel.

„Zvykne si. Jsme všichni unavení po cestě. Koukej, ohýnek plápolá, co nevidět bude teplo a já vám namažu chleba,“ snaží se Božena spolu s ohněm rozdmýchat i naději.

Odklopí víko koše, do kterého sbalila zásoby pražského bytu a dary od známých. Kateřina přinesla šunku, Bohuslava buchty, Havlíček lahev vína. Schová ji do kredence na později.

Zakrojí do chleba a uřízne každému dítěti kolečko šunky. Prou se, které je silnější a které slabší. Vysvětluje jim, že jsou všechna stejná, jen jinak tvarovaná.

„Pořád je tu zima,“ řekne Dorinka.

„Buď trpělivá.“

„Jak se spaním?“ zeptá se Josef, když se vrátí ze dvora.

„Kam dám peřiny?“

„Děti budou v kuchyni. Ta druhá místnost je temná a vlhká.“

Hodí přikrývky na otoman.

Zaklepání na pootevřené dveře.

„Pozdrav pánbů,“ řekne žena česky.

„Pojďte dál,“ pozve ji Božena dovnitř.

„Jsem Marie. Vaše posluhovačka,“ představí se žena a rozhlíží se po spoušti v kuchyni. Josef sem mezitím přinesl bedny s nádobím a oblečením. „Udělala jsem vám polívku,“ nedá se Marie zaskočit nepořádkem a postaví hrnec na kamna.

„Děkuju. Zítra mi se vším pomůžete. Dneska uděláme jen to nejnutnější,“ plánuje Božena.

„My tady budeme chodit do školy,“ řekne Hynek.

„A máš německý slabikář?“ zeptá se Marie.

„Nemám.“

„Tady je ale jenom německá škola,“ upozorní ho Marie.

Božena se zadívá na Josefa, kterého oznámení zastihlo ve dveřích s další bednou v náručí. Jaké překvapení je ještě čeká?

Budím se s vidinou ženy v tmavé sukni, jak utíká z města a toulá se po lesích a loukách. Potřebuje ven. A já taky.

S Manželem si slibujeme, že jen co se zabydlíme, budeme chodit na túry do Českého lesa: postupně mi ukáže Vavříneck, zelenovské rybníky, Starý Herštein, Zelenou chýši, Českou studánku pod Čerchovem a Velký Ostrý.

Dopoledne vyskládám další várku věcí do skříní, pak vařím oběd a během míchání omáčky si rozmyšlím následující kapitolu románu. Když stojím v kuchyni u sporáku, mám psací stůl s rozpracovaným příběhem za zády a připadá mi, jako bych se od své práce odvracela.

Manžel odjede na odpolední šichtu. Naložím myčku a zapnu ji.

Psací stůl minu. Sáhnu po telefonu, zavolám do muzea a ptám se na Boženu Němcovou. Odkážou mě na badatelnu. Můžu přijít za hodinu.

Archivářka mě usadí k velkému stolu naproti tmavovlasé dívce, pravděpodobně studentce. Před sebou mám štůsek desek. Je v nich všechno, co muzeum nashromáždilo ke dvouletému pobytu Boženy Němcové v Domažlicích. Nezajímá mě ani tak spisovatelčino dílo, jako spíš místa, po nichž chodila. Chci se na ně také podívat.

Prohlížím si výstřižky ze starých novin, pročítám na stroji sepsané přednášky a referáty, luštím kopie perem psaných dopisů, které odtud Božena posílala a které dostávala. Popisuje v nich krajinu, zvyky, kroje, lidi a jejich povahy.

Opouští mě tíha, kterou od nastěhování cítím na ramenou. Ožívám. Jako bych tu najednou nebyla sama. Píšu si překotně poznámky – slova, útržky vět, fakta, letopočty, názvy, jména.

Nechce se mi domů, ale muzeum brzy zavírá, a tak vstanu, zastrčím poznámkový blok do kožené brašny a poděkuju archivářce. Loudám se přes náměstí do prázdného bytu. V podloubí si zapálím cigaretu.

Lidí ubylo. Město bývá nejrušnější dopoledne, kdy se parkovací místa podél náměstí zaplní do posledního.

Zastavím se u zlatnické výlohy. Nedívám se na šperky. Zkoumám, kudy do domu Božena vcházela a ze kterých oken se dívala na náměstí.

Projede mnou uvědomění. Je to vzpomínka na starou dámu, která si říkala Pirátka. V létě před třemi roky mi poslala e-mail. Psala, že je jí devadesát, že se začetla do mých knížek, že sama nějaké knihy napsala a na další už si netroufá. Prý má materiál k Boženě Němcové a myslí si, že jsem ta pravá, kdo by měl její příběh napsat. „Já vím, že o jejím životě vyšlo hodně úvah, studií a životopisů. Rozhodně bych to nechtěla rozhojňovat, ale nahromadily se mi tu skutečnosti v širokém záběru a myslím, že to potřebuje jen tvůrčího ducha a spisovatelský talent a tím, jak jsem vyrozuměla, vy disponujete.“

Pirátku jsem navštívila v jejím pražském bytě – vůbec ne kvůli Boženě Němcové, ale protože jsem se tehdy zajímala o devadesátileté ženy a jejich příběhy. Pirátka mě přesvědčila, abych si odvezla materiály a knihy, které k Boženě Němcové nastrádala, a já je zavřela doma do šuplíku a zapomněla na ně.

V podloubí zašustí černá sukně. Mine mě, nepodívá se na mě ani do zlatnické výlohy. Zahne za roh. Kráčí ke vchodovým dveřím.

Zahodím nedopalek do kanálu a jdu za ní.

Je 16.16 hodin.

Svatý Václav má vkus, pomyslí si Božena, když ráno osmdvacátého září vyjde na náměstí zalité sluncem. Den prozářil fasády domů a světlo se tentokrát dostalo i do podloubí. Prohlíží si modré nebe, zkoumá jeho barvu a přemýšlí, jakými slovy by ho popsala.

Po obědě půjde s dětmi na vycházku, podívají se na Vavřineček, o kterém Marie posledně vyprávěla pověsti. Božena je ve chvílkách volna zapisuje na nahrubo nařezané listy papíru. Prý na Vavřinečku za dávných dob stávala kaple, kterou nechal vystavět kníže Boleslav I., bratr a vrah svatého Václava, na památku svého vítězství nad Maďary. „Kdoví, jak to bylo doopravdy,“ zpochybnila Marie pověst a pokračovala: „V roce 1683 se v Domažlicích rozhořel zlý požár a lidi se báli, že město lehne popelem. Modlili se a radní slibovali, že když se požár nerozšíří, postaví na kopci kapli na oslavu svatého Vavřince, patrona hasičů. Ze slibu ale rychle sešlo, jakmile nebezpečí pominulo. Kostelík, který tam dneska stojí, nechala postavit pobožná manželka mydlářského mistra, nějaka Zuzana Veselá, která se zázračně vyléčila ze smutku. Od té doby se kopci říká Veselá hora.“

Božena se rozhlédne po náměstí, osvěžená krásným dnem, a vejde do ponurého bytu. Josef už naštěstí vyjednává nové bydlení. Snad se brzy přestěhují, jinak to na těle a na duchu odnesou všichni. Zdi lepší vlhkem, a jakmile zatopí, orosí se okna. Větrají, ale je to k ničemu.

Marie, která k Němcovým dochází obden, protože si ji nemůžou dovolit platit na celý týden, poklidila a chystá oběd. Děti vyběhly na dvorek, kde budují přístřešek skřítkům, o nichž jim Božena včera vyprávěla pohádku. Stihne tak napsat ještě několik vět a pokročit v rozepsaném textu.

Ty dny byla u mne stará žena a povídala, že zde často hořívá. Já jsem se ptala po příčině, a ona pravila: „To je tím, zlatá paní, že se nedává božímu ohni pokrmu.“ „A jak to myslíte?“ „Od každého jídla, co na stůl přijde, má se dát něco ohni, a když něco vyky-pí, nemá se nikdy hubovati, to patří ohni. Když se pak plamén-ky sejdou, ptá se jeden druhého: Jak se ty máš, a jak ty? A tu říká ten chudý oheň, že se má zle a že se vystěhuje. A oheň se stěhuje a zapálí stavení.“ Takových pověr je více, a lid vypravuje to se vsí upřímností.

Ten známý, co Boženu posledně v Praze varoval před po-věřčivými vesničany, měl pravdu. Bude s nimi o jejich strachu mluvit, protože kde je strach, tam se snadno ovládají lidi.

Marie před Boženu postaví čaj, který zavoní rozkvetlou loukou. Prý byliny v létě sbírala právě kolem Vavřinečku. Pro místní má ten kopec skutečně mytickou atmosféru. Napije se. Pozná řebříček a svatojánské koření – závan dětství.

Mezi kuchyňskými zvuky zaslechne, že si Marie prozpěvuje.

*Ha ty svatýj Vavřenečku,
stojíš na pěkným kopečku,
vycházejí panny z tebe
jako handělové z nebe.*

Zaposlouchá se. Chce si zapamatovat nápěv a verše. Marie má chraplavý hlas a slova jako by z ní vycházela mimoděk, jako by s písní byla srostlá od dětství.

Do melodie zaskřípá Boženino pero. Nesmí se rozptylovat, musí psát, času není nazbyt. Otře si ukazováček namodralý od inkoustu do plátýnka a pokračuje. *Každý zvyk obrátí si tu lid buď v legendu, nebo v pohádku, zapíše si.*

Do kuchyně vběhne dětský pláč a za ním dupot.

„Jaroušek si odřel koleno,“ hlásí Hynek a vede za ruku nej-mladšího bratra.

„Měli jste dávat větší pozor,“ napomene je Božena a sehne se k synovi.

„V koutě dvorku roste jitrocel, přineste ho,“ navrhne Marie.

„Hynku, dojde pro něj,“ vyšle Božena syna ven.

Potom mne bylinku mezi prsty, fouká na bolístku, přikládá na ni listy znavené nadcházejícím podzimem. Vzpomíná na svá odřená kolena, na svůj pláč, který přetrvával, i když zranění přestávalo bolet. Byla to jediná chvíle, kdy ji matka byla ochotná vzít do náruče. Houpe Jarouška na kolenou, dokud neukápne poslední slzička, a pak ho ještě dlouho hladí po vlasech.

Smiřuje se s tím, že rozdělanou práci dneska nedokončí. A dopis Havlíčkovi, který měla v plánu, taky nenapíše.

„Marie, kam bych měla v okolí zajít? Kdo umí vyprávět?“ ptá se, zatímco utírá Jarouškovi kapesníkem mokré tváře.

Posluhovačka nakrčí čelo. „Zkuste chrastavického rychtáře Bora. Ten vám toho napovídá, až vám půjde hlava kolem.“

Sejdu se na kafe s Radkou. Viděly jsme se jen jednou, když mě do náruče popadl její manžel před pekařstvím na domažlickém náměstí. Znáám ho roky, vídáme se vždycky v květnu, když západní Čechy slaví výročí osvobození Američany. Pro mě je to nejkrásnější svátek v roce. Mezi stromy v lesích, kde jsou pomníčky padlých vojáků, v tu dobu zavoní benzín spálený v motorech starých džípů, zaznějí tu slova díky a je cítit naděje, že za svobodu má přece jen smysl bojovat, i když je svět zrovna oděný do temného hábitu totality.

Když mě tenkrát před pekařstvím Radčin manžel políbil na tvář, styděla jsem se. Radka si mě zkoumavě prohlížela. Nedivím se. Taky by mi nebylo příjemné, kdyby můj Manžel objímal cizí ženské. Ale potom jsme se zapovídaly a vyměnily si telefonní čísla.

Slunce ještě pořád příjemně hřeje, a tak se s Radkou posadíme na zahrádku kavárny U Sedmi andílků. Vidíme odtud na Chodský hrad, ve kterém sídlí muzeum. Objednám si cappuccino a Radka velkou černou kávu s mlékem.

„Jak jste se zabydleli?“ zeptá se a zdá se, že to není jen řečnická otázka.

„Už máme v čem vařit a z čeho jíst. Včera jsme si dokonce pořídili žehličku a kávovar. Začínáme úplně od nuly,“ přiznám popravdě.

„My jsme to tak s Mirkem taky měli. Začali jsme spolu žít, když jsme odešli z dlouhodobých vztahů, a nebylo to zrovna lehký. Přistěhovala jsem se za ním, začali jsme opravovat barák a do toho jsem otěhotněla.“

„Ty nejsi odsud?“

„Jsem z Prahy.“

„A jak sis tu zvykla?“

„Naučila jsem se tady žít. Některý věci v tomhle městě fungují jinak, po svém, ale uvidíš, že to nebude tak zlý.“

Je mi s ní dobře. Na naši schůzku přišla v sepraných džínách a mikině s kapucí, ačkoli vlastní několik domů na náměstí a měla by tak patřit k místní smetánce, která jezdí ve velkých autech a nosí oblečení s nápisy Armani nebo Gucci. Nenucenost, se kterou si povídáme, mi rozváže jazyk.

Radka chce vědět, jak jsme se s Manželem seznámili. Na oplátku mi poví, jak svého muže potkala ona a jak neváhala opustit kariéru v Praze a přestěhovat se sem. Potom se zeptá, co píšu a jak se mi v novém bytě pracuje.

„Chybí mi vlastní pokoj,“ přiznám. „Mám svůj pracovní stůl, ale za zády kuchyni, myčku, pračku.“

Pochopí. „Když se nám narodilo třetí dítě, přestala jsem nadobro pracovat a zůstala jsem v domácnosti.“

„Chybí ti práce?“

„Někdy ano.“

Dívám se na ni a hledám ve tváři náznak zklamání ženy, která se vzdala kariéry, aby se stala matkou tří dětí. Nenaжду ho.

„Mám nápad,“ řekne, když dopije kafe. „V jednom z našich domů máme volný prostor. Nečekej žádný luxus, ale je tam světlo, teplo, je tam stůl, židle i kávovar. Mohla bys tam chodit psát, kdybys chtěla.“

„Pronajmu si ho,“ nezaváhám.

„Nic za to nechci.“

Chvilí mi trvá, než uvěřím, že velkorysou nabídku myslí vážně. Potom mi ten dům podrobněji popisuje. Stojí ob barák, ve kterém bydlela a psala Božena Němcová. V přízemí toho domu je dneska pekárna a lékárna.

„Zítří ti přivezu klíče,“ uzavře Radka a zkontroluje čas na displeji mobilu. „Promiň. Letím pro syna na hudebku.“

Rozloučíme se rychlým objetím.

Je 15.15 hodin.

„Že se vám chce,“ rozloučila se s Boženou Marie a vnutila jí svou pletenou šálu. „Vezměte si to, ať nestůněte. Jste pořád taková bledá.“

Všichni, až na Josefa, který domů chodí jen spát, pokašlávají. Vlhký byt je dusí. Starší děti jsou dnes v německé škole, malé zůstanou během Boženiných pochůzek s Marií, budou se jí plést při vaření a poklizení pod nohy, ale je k nim laskavá, a tak si Božena dovolí na celé dopoledne odejít pryč.

Je zima, nejraději by se posadila ke stolu a psala dopisy pražským přátelům, ale musí najít látku, kterou literárně zpracuje. Havlíček je nervózní, nedávno se připomínal, aby mu brzy poslala příspěvek do *České včely*.

Ráno ji zahalil stesk, a tak si dovolila postěžovat si v dopise své přítelkyni Kateřině Lauermannové, dceři Josefa Jungmanna.

Zde není žádný, s kým bych mohla promluvit. Město je špinavé a nepěkné, byt máme dost velký, ale nepohodlný. Lid je dobrý a rázný, obzvláště sedlský a měšťanský. Panstva je zde málo, ale několik zpanštilých fíflů a hejsků, kteří si dávají jméno honoracii. Nechme je, škoda papíru. Německy se málo mluví, ba málokdo rozumí německy z měšťanů, ale ve školách trápí navzdor tomu děti tak němčinou, že se jim div v hlavě nepojurdí. „Jiné školy“ by měly křičet matky plným hrdlem a dříve nepřestat, dokud by je neměly.

Starší synové se každé ráno vzpouzejí, když si s sebou musí vzít německý slabikář. Je to postavené na hlavu. Od malička vedou děti k lásce k češtině, mluví na ně česky a s Josefem jim čtou české knihy. Jak jim mají vysvětlit, že ve městě je jen německá škola?

Aspoň že venkov – až na svou pověřčivost – není pokřivený. Nářečí, kterým místní mluví, je zvukné a rázné, nemůže